

MORGENDIENST

zondag 4 juli 2021, 6^e zondag na Pinksteren, groen
Herstartdienst (na COVID-19) / Avondmaal
Grote Kerk, Wildervank
voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Intochtslied : Lied 276

Moment van stilte

Groet

Gebed voor de wereld

Woord van bemoediging

God beziet alles wat hij heeft gemaakt –
en zie, het is zéér goed!

[Genesis 1,31]

GOD ZEGENT DE ZEVENDE DAG

EN HEILIGT DIE.

[Genesis 2,2]

Maar de slang is slinkser
dan al wat leeft in het wild.

[Genesis 3,1]

EN GOD, DE ENE, ROEPT TOT DE MENS:
WAAR BEN JE?

[Genesis 3,6]

Een wetgeleerde vraagt:
Meester, welk gebod is het eerste van alle?
En Jezus zegt:

HEB GOD, DE ENE, LIEF
UIT HEEL JE HART, ZIEL EN VERSTAND,
EN HEB JE NAASTE LIEF ALS JEZELF.

[Markus 12,28-31]

Glorialied : Lied 305

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Ruimte voor de kinderen

Lezing uit het Oude Testament : Prediker 3,1.9-15¹

Zingen : Lied 413

Lezing uit het Nieuwe Testament : Johannes 21,1-13²

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,

---

¹ [Herziene Statenvertaling](#) (2012).

² [Herziene Statenvertaling](#) (2012) – bewerkt.

voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Muziek : 'Ik zal er zijn'³

Preek

Er zijn bijeen... Zo begint Johannes het slotverhaal van zijn evangelie. Slechts drie woordjes in het Nederlands, en in het Grieks zelfs maar twee: *èsan homou*. Zij zijn bijeen. In en achter die paar woorden schuilt heel veel.

We zijn nu bijna een jaar lang niet samen op zondagmorgen naar de kerk geweest. Met vallen en opstaan leerden we hoe de kerkdiensten online konden. Eerst alleen met geluid, toen ook met beeld erbij. Oude vingers leerden met nieuwe apparaten en internet om te gaan. Een deel van ons was maandenlang min of meer opgesloten in de eigen woning. Nu we vanmorgen elkaar eindelijk weer zien – al is het met veilige afstand er tussenin – weten we weer hoezeer we dat gemist hebben: *bijeen zijn*.

Maar wat misten we precies? Was het de ontmoeting en de gezelligheid? Het even met anderen bijpraten? De sfeer van dit bijzondere gebouw? Het orgel en het zingen? Was het dat we even weg kunnen zijn uit de drukte of sleur van elke dag? Was het nog iets meer dan dat alles?

Iedereen zal daarop een eigen antwoord kunnen geven. En van alles dat ik noemde zal er wel iets in die antwoorden terug te vinden zijn. Voor een deel heb je ook de kerk niet nodig. Want voor gezelligheid kun je naar de bingo of het café. Voor ontmoeting zijn Passage en PCOB er. Voor ontspanning en vermaak hebben we musea, theaters, bioscopen en kermessen. Om samen te bewegen is er de sportschool of de voetbal. En vergeet allerlei grote en kleine festivals of markten niet.

Wat maakt de kerk en de kerkdienst dan zo bijzonder? Zijn ze eigenlijk wel bijzonder? Of toch eigenlijk niet veel anders dan die andere plaatsen van ontmoeting?

In de week voor Pasen hadden we hier 's middags open kerk. Vantevoren hadden we geen idee of er mensen zouden komen. Over die drie dagen kwamen er enkele tientallen. En wij waren verbaasd en ontroerd over wat dat deed met veel mensen.

Mensen bleken werkelijk geraakt te zijn dat ze hier weer konden komen. Het zien van bekenden was een bonus, maar gewoon al de aanwezigheid in deze kerkruimte deed de mensen echt wat. Daar hadden we niet op gerekend – ik in elk geval niet.

Boven de deur van de rooms-katholieke kerk in Goes (die net een paar jaar ouder is dan de onze) staan de woorden die Jakob zei na zijn visioen bij Bethel: 'Hier is het huis van God en de poort naar de hemel.' En dat uiteraard in deftig Latijn: *Hic est Domus Dei et Porta Coeli*.⁴ Dat is

---

³ Zie [YouTube](#).

⁴ [Genesis 28,17](#). Voor het kerkgebouw zie [Reliwiki](#), met [een detailfoto](#) van de omlijsting boven de ingang. Er schuilt wellicht onbedoeld ook enige ironie in deze tekstkeuze. De H. Maria Magdalenakerk heeft namelijk het koor naar het westen, zodat de ingang recht tegenover de middeleeuwse Grote Kerk staat, die tot aan de Reformatie uiteraard katholiek was. Het strenge *hic* ('hier') zou je daarom ook kunnen opvatten als *non hac* ('niet daar - aan de overkant')...

natuurlijk rooms uit de vroege vorige eeuw.

Tegelijk drukt het iets uit dat we in onze protestantse traditie nogal diep hebben weggestopt: het besef dat je op sommige plaatsen opener, gevoeliger kunt zijn voor Gods aanwezigheid. Dat besef kwamen wij hier in Wildervank in die dagen voor Pasen ineens weer tegen. De kerk als huis van God.

-

Maar de leerlingen van Jezus zijn niet in een kerk, en ook niet in een synagoge. Ze zijn bijeen op het strand langs het Meer van Galilea (die hier de Zee van Tiberias heet). En ze gaan vissen, vangen eerst niets, dan overvloedig veel en tenslotte gebruiken ze de maaltijd met Jezus. Dat is de oppervlakte van het verhaal. Een mooi verhaal, pastoraal en verstillend en soms een beetje raadselachtig.

Maar wat een rijkdom schuilt er onder die oppervlakte! In ieder geval veel meer dan er in een enkele preek past. Johannes legt al vertellend verbanden naar heel het voorafgaande in zijn evangelie. Laten wij vanmorgen inzoomen op die maaltijd.

De maaltijd is een bijbels beeld van het verbond – tussen mensen, maar vooral ook tussen God en mensen. En bij Johannes is de eerste maaltijd meteen een feest: de bruiloft in Kana. Hier aan het strand herinnert Nathanaël, die uit Kana in Galilea, ons daaraan.⁵

Het visje en het brood dat Jezus al voor hen klaar heeft staan, wijzen terug naar het verhaal van de spijziging van de vijfduizend, dat zich aan de overkant van het Meer van Galilea afspeelt.⁶ Het brood in deze verhalen is vooral ook een symbool voor de Torah, Gods Woord. En is Jezus, naar het getuigenis van Johannes, niet zelf dat Woord van God?⁷ In het brood en het visje geeft de Heer zichzelf aan zijn leerlingen.

Dat raadselachtige aantal van 153 vissen vertelt ons ook meer. Getallen in de bijbel staan er nooit per ongeluk of willekeurig. 17 is het getal van Gods Naam. (Zoals hier in de kerk de grote kroonluchter ook 17 lampen heeft.) Als je alle getallen van 1 t.m. 17 optelt – 1 + 2 + 3 + 4 + enz. – kom je precies uit op 153.⁸ Al die visjes die de leerlingen vangen symboliseren zo de volle aanwezigheid van God. Het houdt niet op!

Het kolenvuur tenslotte, waarop Jezus het visje roostert, zijn we één keer eerder tegengekomen. Om precies te zijn op de binnenplaats van het huis van de hogepriester, waar

---

⁵ Lees het verhaal in [Johannes 2,1-11](#). Nathanaël betekent 'God heeft gegeven'; lees diens roeping in Johannes [1,44-52](#), waarvan het slotvers terugwijst naar Jakobs Godsopenbaring bij Bethel ([Genesis 28,10-19](#)).

⁶ [Johannes 6,1-15](#). Het Grieks gebruikt hier in het slothoofdstuk (en in Johannes 6) het woord *opsarion*, een 'visje', op te vatten als een soort snack voor na de maaltijd. Vandaar ook Jezus' vraag om 'iets voor bij het eten' in vers 5. In vers 6, 8 en 11 staat weliswaar *ichthus*, '(grote) vissen', maar in het vervolg noemt Jezus die toch weer 'visjes'. Hier dus niet te snel verwijzen naar het oeroude [christelijke vis-symbool](#).

⁷ [Johannes 1,14v](#).

⁸ Ook 9 (= 3 x 3) is in de bijbel een getal dat Gods aanwezigheid symboliseert. En 1 + 5 + 3 = 9, en 9 x 17 is opnieuw 153. De bijbel doet niet aan magie, maar spelen met getallen om een diepere symboliek te vinden is zeker bijbels. Zie ook [deze kanttekening](#) bij de *Naardense bijbel*.

Petrus zich warmt bij het kolenvuur en daarbij zijn Heer driemaal verloochent.⁹ In het vervolg van het verhaal komt Jezus daar dan ook op terug.

En zo rijgt Johannes een hele ketting van betekenis. Aan het slot van het evangelie valt alles op z'n plaats. Alles op z'n tijd.

-

Uit Prediker lezen we de bekende woorden dat er voor alles een tijd is. Dat betekent niet dat alles wat er gebeurt al vaststaand is voorgeprogrammeerd. Het betekent wel ongeveer dat alles op z'n tijd gebeurt. Ook als het naar ons idee daar nog niet de tijd voor is.

Want mensen zijn wezens die leven met tijd. Ze zijn daarom tijdelijk, sterfelijk. Prediker zegt dat mooi: *God heeft de eeuw in hun hart gelegd*. En binnen die eeuw in ons hart, binnen de tijd die ons gegeven is, komen de dingen uiteindelijk op hun plek. Zoals Pete Seeger en The Byrds het zongen in de jaren '60 (en nog heel lang daarna): *Turn, turn, turn*.¹⁰

In bijbels perspectief gaat de tijd ook niet voort als een rechte lijn. Want *wat er is, was er al*, hoorden we, en *wat er zijn zal, is er al geweest*. Oude dingen komen terug en nieuwe dingen zijn er eerder al geweest. De bijbelse tijd is niet zo geordend als klok en kalender ons wel willen laten geloven.

Op die manier vallen ook in dat slotverhaal van Johannes dingen van vroeger en nu en straks op hun plaats. Wat Jezus eerder heeft gedaan en geleerd wordt weer in herinnering geroepen. Jezus, wiens aardse leven is geëindigd, is hier en nu aanwezig bij zijn leerlingen, wanneer zij brood breken en delen, wanneer zij blijven leren van de woorden van hun Heer, en wanneer zij dat brood en die woorden blijven delen met anderen.

-

Johannes schrijft drie of vier generaties na de tijd van Jezus en zijn leerlingen. Hij schrijft in en voor de kring gemeenten van navolgers van Jezus. Christenen heten die dan al. Hoe kan Jezus bij hen aanwezig zijn? En hoe vandaag bij ons?

Johannes zegt in zijn slotverhaal: de Heer is aanwezig in brood en wijn, in leren en vieren. Naar ons toe vertaald: in kerkdienst, in avondmaal, in kringenwerk, in wat we zelf leren en delen. En dat komt zelfs met een ongevraagde – misschien zelfs: onverdiende – toegift: *een visje*.

God is voluit en alom aanwezig – als *153 grote vissen* – en wat hij ons geeft is overvloedig – met *een visje* als extra. Alle reden voor ons om werkelijk dankbaar te zijn. Die symbolische betekenis schuilt achter de oppervlakte van het verhaal. Maar juist in die symboliek wordt onze werkelijkheid pas volledig in het licht gezet.

---

⁹ [Johannes 18,15-18](#) en [25-27](#). Naast deze twee plaatsen komt *anthrakia* ('kolenvuur') nergens voor in de bijbel.

¹⁰ In dat lied zijn de woorden van [Prediker 3,2-8](#) (uit de *King James Version*) op muziek gezet, met als refrein dat [Turn, turn, turn](#). Beluister het origineel van [Pete Seeger](#) (1962) of de beter bekende versie van [The Byrds](#) (1965).

Hoe wordt dat voor ons concreet? Hoe ervaren wij de aanwezigheid van de Heer? Niet door ons blind te staren op de oppervlakte, op dat wat wij 'echt' noemen. Alles wat echt is, is gebonden aan de tijd en zal dus ook weer verdwijnen. Echt waar. Wat echt is, is tijdelijk, maar wat werkelijk is, reikt verder dan de tijd.

Er verandert niets aan brood en wijn wanneer wij avondmaal vieren. Maar in het delen van brood en wijn verandert er wel degelijk iets.¹¹ In en met onszelf en in en met ons als gemeente. Avondmaal verbindt ons met het grote geheel en dat overstijgt onze tijdelijkheid.

Wij kunnen in het delen van brood en wijn ineens ervaren wat vergeving is; hoezeer wij genade ontvangen; hoe wij ondanks verschillen en tegenstellingen met elkaar verbonden zijn; dat God werkelijk aanwezig is.¹² We kunnen ook gewoon genieten van het gebeuren op zich. Zomaar, om niet, want zo is God.

In die dagen voor Pasen deelden we brood-en-wijn-dozen uit. Verschillende mensen deelden hun brood en wijn – gewoon een knappertje en druivensap – hier in de Grote Kerk ter plekke met elkaar. Sommigen zeiden later: 'Dat voelde echt als avondmaal.' Zo werkelijk is God aanwezig.

Die ervaring deden Jezus' leerlingen op aan het strand. Wij hopen het vanmorgen in de kerk te beleven. En zo komen alle dingen die we een jaar lang moesten missen, toch weer op hun plek. Want voor alles is een tijd.

Amen.

Zingen : *Lied 273*

DIENST VAN DE TAFEL

Geloofsbelijdenis

Nodiging¹³

Voorbeden

Onze Vader

Tafellied : *Lied 388*

---

¹¹ Zoals ook de Emmaüsgangers de levende Heer herkenden *in het breken van het brood* ([Lukas 24,35](#)).

¹² Over die vraag ging een van de eerste grote theologische discussies in de westerse kerk van de middeleeuwen: gebeurt er werkelijk iets met het brood en de wijn tijdens de eucharistie? (De oosterse kerken hebben er nooit zo'n probleem van gemaakt, omdat ze eenvoudig vast konden houden aan de werkelijkheid van symbolen, zoals ikonen.) Dat liep in het westen uit op de [transsubstantiatieleer](#), waartegen de Reformatie zich hevig heeft afgezet. Een van de protestantse misverstanden hierbij is, dat de verandering van brood en wijn letterlijk wordt opgevat, terwijl de rooms-katholieke leer juist altijd onderscheid gemaakt heeft tussen de 'substantie', zeg maar: het wezen, van brood en wijn, die wel verandert, maar de 'materie', ofwel de ouwel en de wijn, waarmee niets gebeurt. Vandaar 'transsubstantiatie' en niet 'transmaterialisatie'. Dat is een essentieel, maar nogal filosofisch onderscheid, dat in (post)moderne tijden moeilijk te volgen is.

¹³ Avondmaalsliturgie van René Süß uit: José Verheule, René Süß, *Op water en brood*. De plaats van Israël in de sacramenten (Kampen: Kok, 1991) p84vv [Verkenning en Bezinning 4]; flink bewerkt en ingekort om de vragen van een kind in te kunnen voegen, met antwoorden daarbij, en de tekst ook voor hen toegankelijker te maken..

Tafelgebed

Lofzang : *Lied* 985: 1, 3

Gedachtenis

Delen van brood en wijn

Zingen : *Psalm* 150

Slotgebed

Slotlied : *Lied* 423

Collecte : *bij de uitgang*

Zegen